

Sharipova Go'zal

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

O'QITUVCHILARDA DEONTOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchilarda deontologik madaniyatni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Pedagogik faoliyatda axloqiy me'yorlarga asoslangan deontologik yondashuvlar zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada o'qituvchi shaxsining kasbiy etikasini shakllantirish, ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirish, axloqiy tanlovga tayyorlash va professional xatti-harakatlarda o'z-o'zini nazorat qilish madaniyatini rivojlantirish yo'llari muhokama qilinadi. O'quv jarayonida deontologik qadriyatlarni singdirish, axloqiy treninglar va psixologik yondashuvlar orqali o'qituvchilarni kasbiy etikaga asoslangan faoliyatga yo'naltirish strategik yondashuvlar sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: deontologik madaniyat, o'qituvchi etikasi, pedagogik deontologiya, axloqiy qadriyatlar, kasbiy axloq, ta'lim sifati

Аннотация: В статье рассматриваются стратегии развития деонтологической культуры у педагогов. Подчеркивается, что соблюдение морально-этических норм в профессиональной деятельности учителя играет ключевую роль в обеспечении качества образования. Анализируются подходы к формированию профессиональной этики, развитию самоконтроля, укреплению чувства ответственности и готовности к нравственному выбору. Предлагаются стратегические меры, включающие этические тренинги, психологическую поддержку и внедрение деонтологических ценностей в образовательный процесс.

Ключевые слова: деонтологическая культура, этика педагога, педагогическая деонтология, нравственные ценности, профессиональная этика, качество образования

Annotation: This article explores strategies for developing deontological culture among teachers. It emphasizes the importance of moral and ethical standards in professional teaching practice, which directly influences the quality of education. The article discusses the formation of professional ethics, enhancement of self-control, cultivation of responsibility, and preparedness for moral decision-making. It suggests strategic approaches such as ethical training, psychological support, and integration of deontological values into the teaching process.

Keywords: deontological culture, teacher ethics, pedagogical deontology, moral values, professional ethics, quality of education.

O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar pedagogik jarayon ishtirokchilaridan, ayniqsa, o'qituvchilardan yuqori darajadagi kasbiy va axloqiy saviyani talab qilmoqda. O'qituvchining shaxsiy namuna bo'lishi, professional etikani buzmasligi, ta'limiy va tarbiyaviy faoliyatda ijtimoiy adolat va axloq me'yorlariga qat'iy rioya qilishi zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas qismiga aylangan. Shu munosabat bilan, o'qituvchilarda deontologik madaniyatni shakllantirish va uni izchil ravishda rivojlantirish dolzarb strategik vazifa bo'lib qolmoqda.

Deontologik madaniyat bu — o'qituvchining axloqiy ongida kasbiy burch, majburiyat, javobgarlik, xolislik, adolat, hurmat, sir saqlash kabi tushunchalarning chuqur ildiz otgan bo'lishi va ularni amaliyotda to'laqonli namoyon etishidir. Pedagogik deontologiya o'qituvchining har bir harakatini axloqiy mezonlar asosida baholashga chorlaydi va u o'z faoliyatida faqat qonuniylik emas, balki axloqiylik mezonlariga ham amal qilishi lozimligini anglatadi.

Bunday madaniyatni rivojlantirishda birinchi navbatda, o'qituvchini kasbiy o'zlikni anglashga, axloqiy refleksiya va o'z-o'zini tahlil qilishga undovchi muhit yaratish zarur. Shu bois, oliy pedagogik ta'lim muassasalarida o'qituvchi kasbining etik normalari, deontologik qoidalari, kasbiy mas'uliyat va psixologik tayyorgarlik bo'yicha alohida darslar va treninglar tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki axloqiy namuna ko'rsatadigan yetakchi bo'lishi kerak. Uning nutqi, muomalasi, tashqi ko'rinishi, emotsional barqarorligi, qarorlar qabul qilishda adolatga tayanishi — ularning barchasi deontologik madaniyat darajasini belgilovchi mezonlardir.

Strategik yondashuvlardan biri sifatida mentorlik tizimi, ya'ni tajribali o'qituvchilar tomonidan yosh pedagoglarga kasbiy etikani o'rgatish, real muammoli vaziyatlarda axloqiy yo'nalish ko'rsatish amaliyotini yo'lga qo'yish zarur. Bundan tashqari, muntazam ravishda etik holatlar bo'yicha muhokamalar o'tkazish, professional mas'uliyat bo'yicha anonim so'rovnomalar tashkil etish, jamoaviy muhitda axloqiy qadriyatlar targ'iboti deontologik madaniyatni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

Pedagogik jamoalarda axloqiy iqlimni sog'lomlashtirish, baholash va mukofotlash mezonlarini faqat natijalarga emas, balki jarayondagi etik yondashuvlarga qarab belgilash — bu madaniyatni kundalik faoliyatga tabiiy singdirish imkonini beradi. Har bir o'qituvchining kasbiy faoliyati o'zgaruvchan muhitda har doim axloqiy tanlovni talab qiladi. Bu tanlovda xolislik, adolat, hurmat va doimiy o'z-o'zini rivojlantirish istagi asosiy yo'naluv bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchilarda deontologik madaniyatni rivojlantirish strategiyasi — bu uzluksiz axloqiy o'quv jarayoni, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash, individual va jamoaviy axloqiy refleksiya orqali shakllantiriladigan chuqur ichki madaniyatdir. Bunday madaniyat yuqori ta'lim sifati va ijtimoiy ishonch garovidir.

Huquqiy asoslar:

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun (Qabul qilingan: 23.09.2020)

– 32-moddada pedagog xodimlarning huquq va majburiyatlari belgilab berilgan bo'lib, ularga axloqiy qadriyatlarga rioya qilish majburiyati yuklatilgan.

“Pedagog xodimlarning maqomi to'g'risida”gi Qonun (Qabul qilingan: 30.12.2019)

– Ushbu qonun o'qituvchilarning kasbiy axloq, odob-axloq qoidalari, professional burch va vazifalarini aniq belgilab beradi. 7-moddasida deontologik tamoyillar ko'zda tutilgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 18-avgustdagi 465-son qarori

– “Pedagogik etik kodeksi”ni tasdiqlash haqida. Ushbu kodeksda o'qituvchining axloqiy normalarga asoslangan kasbiy xatti-harakatlari bayon etilgan.

YUNESKO va YUNISEFning xalqaro tavsiyalari

– “O‘qituvchilar holati to‘g‘risida”gi tavsiyalar (1966)da o‘qituvchining kasbiy etikasi, ijtimoiy burchi, shaxsiy namunasi va madaniyati muhim tamoyil sifatida ko‘rsatilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi

– 184-moddasi: Mehnat intizomi va kasbiy etika qoidalari, xodimlarning mehnat axloqiga rioya qilishi bo‘yicha tartib-qoidalar mavjud.

Adabiyotlar

1. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 912-917.
2. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 20-25.
3. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 283-288.
4. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG ‘ICH TA’LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 114-119.
5. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG ‘ICH SINFLARDA O ‘QITISHDA MULTIMEDIA TEXNOLOGIYALARINING ROLI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 108-113.
6. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG ‘ICH TA’LIMDA O ‘YINLAR ORQALI O ‘QITISH: AFZALLIKLAR VA USULLAR. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 126-131.
7. Akbarovna, I. S. (2024). BOLALARNING O ‘QISH VA YOZISH KO ‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 120-125.